

Драгољуб Б. Ђорђевић

О ЊИМА ЗА НАС

ПРИЛОЗИ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ СОЦИОЛОГИЈЕ

Уредник
Зоран Колунџија

За издаваче
Зоран Колунџија
директор ИК „Прометеј“
Проф. др Горан Јаневски
декан Машинског факултета

Рецензенти
Др Љубиша Митровић
професор емеритус Универзитета у Нишу
Др Милован Вуковић
редовни професор Универзитета у Београду

Поговор
Др Драган Тодоровић
редовни професор Универзитета у Нишу

Корице и прелом
Дарко Јовановић

Формат
13,5 x 22,5 цм

Штампа
Пунта, Ниш

Тираж
150 примерака

ISBN

Драгољуб Б. Ђорђевић
О ЊИМА ЗА НАС
ПРИЛОЗИ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ СОЦИОЛОГИЈЕ

САДРЖАЈ

УВОДНА БЕЛЕШКА: О ЊИМА ЗА НАС	7
ПОРТРЕТИ	
Ђуро Шушњић О <i>Критици социолошке методе</i> и још понечему	13
Ратко Р. Божовић Добри дух социологије у Црној Гори	37
Веселин Илић О „скривеном” пријатељству и још понечему: социолошки запис	55
Јован Ћирић Између географије и социологије насеља	67
Ђура Стевановић Од Дејана до Дејана: смирај социолога села	83
Иван Цвитковић Истакнути социолог религије и истински хуманиста	97
ДВА РАЗГОВОРА	
Бити социолог... Социологија није пропало предузеће	119 155
ПОВОРОР: О ПРИЛОЗИМА ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКЕ СОЦИОЛОГИЈЕ ДРАГОЉУБА Б. ЂОРЂЕВИЋА (Драган Тодоровић)	173
СПИСАК ИМЕНА	181
CONTENTS	189
О ПИСЦУ	190

УВОДНА БЕЛЕШКА: О ЊИМА ЗА НАС

Само најбољи никоме не завиде.

Милан Р. Симић

Свака наука, посебно ако се није учврстила као академска дисциплина, била призната и предавала на универзитету, води рачуна о својој историји и труди се да самовреднује достигнуте резултате. Тиме се баве историчари науке у целини, као и историчари сваке појединачне науке. Природно-математичке науке су у том послању далеко унапредовале спрам друштвено-хуманистичких дисциплина, према томе и у односу на социологију.

Књиге о историји наука, било да су аутобиографије врхунских научника и њихове биографије или су проблемски изложена повест кључних појмова и открића, веома су читљиве и популарне, неке и бестселери.¹

Иде ли слово о историји српске социологије, онда се она у подужем периоду – од Другог светског рата до 80-их година истеклог века – није могла похвалити бројним делима. После значајне монографије Милована Митровића *Југословенска предратна социологија*² и неколико тзв. споменица уваженим социолозима са Одељења за социологију Филозофског факултета у Београду³ – Одсеци за социологију у Нишу, Новом Саду и Приштини (Косовској Митровици) недопустиво заостају – последњих година су објављене публикације које су изистински допринос историји социологије у Срба и служе на част Српском социолошком друштву, првоустановљеној Катедри и Институту друштвених наука. А то су:

- *Сто година социологије у Србији, посебно издање часописа Социолошки преглед* (2012)⁴;
- *Социолошки преглед бр. 1/1938* (репринт) (2018)⁵;
- *Социолошки преглед 1938-2020: Библиографија* (2021)⁶;

¹ Примера ради: Hajzenberg, Verner 1989. *Fizika i metafizika*. Beograd: Nolit; Hoking, Stiven 2013. *Kratka povest vremena*. Beograd: Vulkan izdavaštvo; Ajzakson, Volter 2015. *Ajnštajn: njegov život i univerzum*. Beograd: Laguna; Kun, Tomas 2018. *Struktura naučnih revolucija*. Beograd: Evoluta; Вебер, Маријана 2021. *Макс Вебер: живот и дело*. Подгорица: ЦИД.

² Beograd: ИС SSO Србије, 1982.

³ На пример: *Зборник Филозофског факултета*, Књига XIII – 2: *Споменица Цветка Костића*. Beograd: Филозофски факултет, 1983; *Зборник Филозофског факултета*, Серија Б: Друштвене науке, број XVII: *Споменица Михаила В. Поповића*. Beograd: Филозофски факултет, 2002.

⁴ Антонић, Слободан (прир.), Beograd: Српско социолошко друштво.

⁵ Тркуља, Јовица, Шуваковић, Урош (ур. и прир.), Beograd: Српско социолошко друштво, Институт друштвених наука.

⁶ Вукотић, Бојана, Аранитовић, Добрило, Beograd: Српско социолошко друштво.

- *Sociološko nasleđe Vojina Milića – 100 godina od rođenja* (2022)⁷;
- *Прилог историји југословенске социологије* (2022)⁸;
- *IN honor of professor Đorđe Tasić: life, works and echoes* (2023)⁹;
- *ŽIVOT za ideju: misao i delo Đura Šušnjića* (2023)¹⁰;

Оно што фали нашинској социологији јесте израда обимне и репрезентативне књиге у којој би били сабрани најбољи текстови већине социолога који су допринели њеном развоју. – Нешто по угледу на замашни подухват словеначког социолога Здравка Млинара *Kakšna sociologija? Za kakšno društvo?*¹¹

И сâм сам настојао да, колико скромно, придонесем историји наше социологије. Мој труд је већ позитивно коментарисан у пригодном разговору с колегом Драганом Тодоровићем: „*Ко Вас боље познаје, зна да нисте таишти, да волите истаћи доприносе других колега, посебице старијих. Неколицини сте приредили тзв. споменице и комплетно, уз помоћ стручник учесника, осветлили њихов опус на својеврствен начин. Пишући и нестандартне предговоре и уводне студије, пуне људске тоpline и разумевања за њихов животни и професионални пут. То су хвале вредни приноси за будућу историју српске социологије.*“¹² Одговарајући му, јасно сам изложио своје мотиве и приступ: „Нисам свијен у себе! Отвореног срца сам уредио обимне споменице тројици социолога – Веселину Илићу, Јовану Ђирићу и Ђури Стевановићу – који су то, свако на свој начин, и заслужили. Тако сам их, тачно примећујете, увео у повесницу српске социологије и припремио терен за касније критичкије вредновање њиховог опуса и знатности. Кад се тиме не баве институционална социологија, факултети и катедре, јер су троми и не схватају значај тога посла за академско и професионално оснаживање, онда неизбежно терет пада на леђа појединаца.“¹³

Раније се опробавши у сачињавању такве врсте штива и изгра-

⁷ Manić, Željka, Mirkov, Anđelka (ur), Beograd: Filozofski fakultet, Institut za sociološka istraživanja.

⁸ Голенкова, Зинаида Т., Београд: Српско социолошко друштво.

⁹ Miladinović, Slobodan, Vuković, Ana (editors), Belgrade: Serbian Sociological Association.

¹⁰ Čupić, Čedomir (prir.), Beograd: Institut društvenih nauka.

¹¹ Mlinar, Zdravko (urednik, avtor dodatnega besedila) 2016. *Kakšna sociologija? Za kakšno društvo?* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 631 str., ilustr. Prispevki in izzivi sociologije na Slovenskem, 1.

¹² Тодоровић, Драган (прир.) 2019. *Бити социолог: споменица Драгољуба Б. Ђорђевића*. Нови Сад, Ниш: Прометеј, Машински факултет, стр. 17.

¹³ На истом месту и страници.

дивши, веле, самосвојни стил¹⁴, сем уређивања и писања предговора за гореспоменуте споменице, уобличио сам низицу текстова различитим поводом о важним социолозима. Њихово наново прочитавање, појединих и после две деценије, охрабрило ме је да их саберем и опет штампам. Одабир одличника директно је сврзан с Константиновим родним местом, нишевљанским Филозофским факултетом, тамошњим Департаманом (негда Групом) за социологију и Катедром за друштвене науке Машинског факултета. Јер:

- др Ђуро Шушњић је започео универзитетску каријеру на Филозофском факултету и Групи за социологију, на којој је, од 1971. до 1977, предавао *методологију друштвених истраживања и социологију сазнања*;
- др Ђура Стевановић је први пут биран у наставно звање на Филозофском факултету и Групи за социологију, на којој је годину-две предавао *општу социологију*, сарађивао с Катедром за друштвене науке МФ и, будући Власотинчанин, неизмерно волео град на Нишави;
- др Веселин Илић, оснивач Филозофског факултета (и Групе за социологију) и много тога још – уз присилну паузу, предавао је од 1971. до 2002. *социологију културе и социологију религије*;
- др Јован Ћирић је, од 1971. до пензионисања, држао наставу из *социологије насеља и демографије*;
- др Ратко Р. Божовић, професор *социологије културе* на Филозофском факултету у Никшићу, мало је боравио у Нишу, али је много сарађивао с Групом за социологију, мојом Катедром за друштвене науке Машинског факултета, часописима и публикацијама које сам уређивао;
- др Иван Цвитковић, *социолог религије* и академик АНУБиХ, многоврским односом везан је за Ниш: бројним конференцијама Југословенског удружења за научно истраживање религије (ЈУНИР) и Филозофског факултета, објављивањем књига и чланака у журналима и зборницима радова, гостовањима на Машинском факултету и Катедри за друштвене науке...¹⁵

Они јесу оличење својих дисциплина: социологије религије (Ђ. Шушњић, И. Цвитковић), социологије културе (В. Илић, Р. Р. Божовић), социологије насеља (Ј. Ћирић) и социологије села (Ђ. Стевановић). „Пишући и нестандартне предговоре и уводне студије, пуне

¹⁴ Ђорђевић, Драгољуб Б. 2008. *Узорници и пријани: скице за портрет ЈУ социолога религије*. Београд: Чигоја штампа.

¹⁵ Наравно да академик Цвитковић припада корпусу босанскохерцеговачке социологије.

људске топлине и разумевања за њихов животни и професионални пут”, никако не значи да се ради о претераном хваљењу и величању, него је у игри и заузимање критичке дистанце. Убеђен сам да моје одличнике време још није претрчало. Неки су портрети, без лажне скромности, упечатљиви јер су и представљене особе величајне. Читаоци ће проверити!

Изнава обелодањујем и два разговора у којима сам много тога изрекао о себи и о Филозофском факултету у Нишу, о Департману за социологију и о нишким социолозима, као и о стању српске социологије уопште.

У Нишу,
12. новембра 2023.

Драгољуб Б. Ђорђевић

ПОРТРЕТИ

Ђуро Шушњић

ЂУРО ШУШЊИЋ О КРИТИЦИ СОЦИОЛОШКЕ МЕТОДЕ И ЈОШ ПОНЕЧЕМУ*

*Ко избегава критику, у ствари,
не жели да зна.*
Карл Јасперс

ВЕРИ
од које сам научио
да је нада
потребнија од истине.
Ђуро Шушњић

Нелагодница. Моја нелагодница произилази из чињенице да сам већ у више наврата писао о лику и делу Ђуре Шушњића. Први пут пре тринаест лета у омалом издању *Узорници и пријани: Скице за портрет УУ социолога религије* (Ђорђевић, 2008а)¹⁶ под једноставним насловом „Ђуро Шушњић“ (Ђорђевић, 2008б:113-123). Тај есеј малчице дотеран, и под натписом „Социолог религије особеног дела: скица за портрет Ђуре Шушњића“ (Ђорђевић, 2009:71-86), прештампан је у књизи *Изван игре, на путу* коју је Милан Вукомановић (2009) приредио професору на дар. Нема се куд, јер како рече Славица Батос: „Лепота недоумица је у томе што трају“ – па кренимо на работу, одагнимо нелагоду и распршимо колебљивост. Покушајмо да од заборава отргнемо сећања на расног социолога који је 70-их година минулог века уздрмао деломице учмалу нишку академску и културну чаршију.

Стална изложеност утицају од мене старијих професора, коју сам без зазора признавао, довела ме је до тога да се том пробраном кругу учитеља и пријатеља одужим чланком и, најчешће, приређеним зборником-споменицом с подужим предговором. Тако су изашле следеће публикације посвећене: горепоменутиим социолозима религије (Ђорђевић, 2008а), социолозима насеља (града и села – Јовану Ђирићу и Ђури Стевановићу – Ђорђевић и др., 2010; Ђорђевић, 2014), социолозима културе (Веселину Илићу, Првославу Ралићу, Ратку Р. Божовићу – Ђорђевић, 2003а; Ђорђевић, 2005; Ђорђевић, 2021а).

* Објављено у: Ћупић, Ћedomir (прir.) 2023. ŽIVOT за идеју: misao i delo Ђура Шушњића, стр. 120-147. Београд: Institut друштвених наука.

Наставник-утемељитељ. Филозофски факултет Универзитета у Нишу ове јесени, у октобру, слави пет десетлећа од оснивања.¹⁷ За јубилеј се, под приређивачком палицом Драгана Тодоровића (2021), појављује монографија *Корени и крила*. Доктор Шушњић је као први на списку – остали су редом: проф. др Сретен Петровић, проф. др Сергеј Флере, проф. др Владимир Нешић, проф. др Недељко Богдановић, проф. др Драгана Машовић и проф. др Драгољуб Б. Ђорђевић – позван да да интервју за поглавље „Професори говоре“. Он је за нестандартну, свечарску књигу, за коју тврдимо да ће бити издавачки догађај, с големим задовољством приложио неуобичајан исповедни есеј „Да се не заборави“ (Шушњић, 2021:51-57), који ће, чврсто вам стојим, изазвати још већу пажњу академске и шире јавности. Одакле се нађе на челу колоне?

Сврни-обрни, Ђура је међу малим бројем првоизабраних професора у сталном радном односу при заснивању нишког Филозофског факултета.

Одмах је освојио звање ванредни професор. Донде је имао објављене две вредне књиге: 1. *Појам закона у социологији* (1967), што је његова докторска дисертација, одбрањена пред данас независливо врхунском комисијом: проф. др Михаило Марковић, ментор, проф. др Војин Милић, проф. др Вељко Кораћ и проф. Михаило Поповић. Тезу је обелоданио Институт друштвених наука, у којем је радио 12 година и који му скупом „Живот за идеју – о значају и делу Ђура Шушњића за друштвено-хуманистичке науке“ јавно исказује заслуге; он је и из ИДН-а пристигао на новоосновани Филозофски факултет у Нишу. 2. *Отпори критичком мишљењу* (1971), који су га намах виноули у висине српског и југословенског социолошког братства, у ред социолога великог замаха и изражајности. – „То је књига програм: свако поглавље из те књиге касније је прерасло у књигу!“ (Шушњић).

На нишкој Групи за социологију утемељио је Методологију друштвених истраживања (социолошки обојену) и много пре других, скоро пророчки,¹⁸ Социологију сазнања, сада најпросперитетнију социолошку дисциплину. Како се десило да, за разлику од осталих наставника, није одгајио наследнике?

Са њима није имао среће. Методологију друштвених истраживања преузео је несрећни Живојин Николић – кога је због лукративног разлога из Новог Сада довео и инсталирао Глигорије Зајечарановић – несхватљиво безначајна особа која је упропастила предмет и осујетила десетак нараштаја студената за темељна социолошка знања. После су се мењали хонорарци – Христивоје Пејчић, Марија Богдановић, Србобран Бранковић – да би се коначно са Универзитета у Приштини – К. Митровица придобила методолог Јасмина Петровић, нишки ђак, која је упристојила и уздигла до пожељног нивоа тако одсудну социолошку дисциплину.

За Социологију сазнања изабрао је миљеника Миодрага Миленковића, талентованог социолога, који је заиста много обећавао,

али који није испунио очекивања, чак није успео ни да докторира. Колико је волео помоћника-штићеника говори и податак о томе да је, још као студента, у популарној публикацији *Цветови и тла* цитирао један његов изрицај: „Птици и мисли може се порушити гнездо, али им се не могу одузети крила” – сјајно каже М. Миленковић“ (Šušnjić, 1982:271). Нажалост, умро је пре којег лета (2014) као вечити асистент, али га Ђура и ове, 2021, године радо наводи: „Од тога дана нисам одлазио а да ме неколико њих није испратило на железничку станицу, а ни долазио а да ме група њих није чекала,¹⁹ предвођена Мићом Миленковићем, који је имао, како урођен смисао за хумор, тако и за опонашањем оних које је добро познавао, па и мене, позивајући ме на ручак речима: ‘Професоре, у име радничке класе, коље се пресе’“ (Шушњић, 2021:53).

Предавања. Да се зна и памти! Доктор Шушњић је био далеко најпопуларнији наставник нишког Филозофског факултета у осмој деценији минулог века. Он није био, далеко било, злодејанац. Напротив, ишао је у другу крајност и био на испитима, ценимо, претерано благ према студентима. Сва је срећа што они нису злоупотребљавали његову попустљивост: стидели су се да приступе полагању без темељног савлађивања градива.

Предавао је сваконедељно. Знао је шта зна, и то је питко и маестрално преносио студентима. На редовна предавања из Методологије друштвених истраживања и Социологије сазнања долазили су високошколарци иних факултета и „обични“ грађани, а често су академци, који су већ положили његове дисциплине, поново слушали исте предмете. Свагда се тражила шамлица више. – Међу стајачима била је и моја маленкост.

А није да није имао такмаце тих 70-их година. Плејада врхунских професора, којима би се подичио икоји европски универзитет, и чија имена с дубоким поштовањем бележим, наговарала нас је на социологију као критичку и хуманистичку науку без које није могуће уредити заједницу с људским ликом: Штефица Бахтијаревић и Вуко Павићевић (Социологија религије), Манојло Глушчевић (Културна антропологија), Владимир Гоати (Социологија политике), Милан Дамњановић (Историја културе и цивилизације), Глигорије Зајечарановић (Логика), Данило Ж. Марковић (Социологија рада), Владимир Милановић (Историја социјалних теорија), Анђелка Милић (Социологија породице), Илија Станојчић (Општа социологија), Сретен Петровић (Социологија уметности, Естетика), Александар Тодоровић (Социологија културе, Социологија масовних комуникација), Јован Ћирић (Социологија насеља, Демографија), Сергеј Флере (Социологија образовања и васпитања), Миодраг Цекић (Социологија морала, Увод у филозофију).²⁰

¹⁹ Код блиских је био и конагџија.

²⁰ О тзв. херојском добу нишевљанске Групе за социологију видети у споменици *Бити социолог* (Тодоровић, 2019а), „Разговору Драгана Тодоровића са Драгољубом

Ђура је оставио приметан социолошки белег, заорао дубоку бразду у нишлијски социолошки круг, умногоме обликовао критичку климу и принео стасавану неколицине, касније се испоставило, врских српских социолога – његових нишких ђака. О томе вели: „Да је почетак рада Филозофског факултета у Нишу био најплоднији у његовој педесетгодишњој историји сведоче имена професора који су несебично делили своје искуство и знање, као и имена групе студената који су стекли докторате и сами постали професори и писци значајних социолошких радова. Ево само неколико мојих бивших студената са којима се и данас радо чујем и видим: Драгољуб Б. Ђорђевић, Драган Жунић, браћа Ђокица и Зоран Јовановић, Данијела Гавриловић... Октавио Паз би рекао: 'Толико нас има да нас има мало.'“ (Шушњић, 2021:57).²¹

Овде је место да се осврнем на чињеницу која сведочи о томе да су поједини сневали да по сваку цену буду „Шушњићи“. У тој големашкој жељи, без да учине неизоставан критички отклон од идола, сагорели су претворивши се у јалове подржаваоце. Ђурина предавања су сугестивна, он јесте заводљив предавач – лепорекост, док су многи слушаоци поводљиви.

Критика социолошке методе. Неко ће ме приупитати зашто сам у наслов турио професорову књигу, а о њој извештавам на само страницу-две трактата (сл. 1). Читалачка порота одлучује и пресуђује о књигама. У његовом примеру веома повољно, дела му се читају надушак; он је, благо речено, хитчан писац, свагда више пута тискан. Ја се приклоних *Критици социолошке методе* (Ѕушњић, 1973) зато што је то:

1. Прва књига из социологије коју сам у животу купио (не рачунам средњошколски уџбеник „Основи науке о друштву са друштвеним уређењем Југославије, за III разред гимназије“ који је био обавезан, и никакав – не памтим чак ни име писца, да ли беше Марко или Мирко?, док му је презиме било Перовић).
2. Прва књига коју је на основу предавања високошколарцима прве, друге или треће генерације написао неко од наставника новоустановљеног Филозофског факултета у Нишу. Још је била у скриптама за прву генерацију и скоро до самог испита за моју, другу генерацију (1972/73) студената Групе за социологију. Тек онда пристижу издања иних Ђуриних колега: Тодоровић, Александар 1974. *Социологија масовних комуникација*. Ниш: Градина; Петровић, Сретен 1975. *Естетика и социологија: увод у савремену социологију уметности*. Београд: ПК ССОЈ; Флере, Сергеј 1976. *Образовање у друштву*.

Б. Ђорђевићем“ (Тодоровић, 2019б:7-41) и трактату „Социологија није пропало предузеће“ (Ђорђевић, 2021б).

²¹ Мој суд о њима у претходно подвученом „Разговору...“ (Тодоровић, 2019б).

Увод у социологију васпитања и образовања. Ниш: Градина; Дамњановић, Милан 1977. *Историја културе. Са принципима излагања и тумачења*. Ниш: Градина.²²

3. Прва књига која ме је већ на бруцошкој академској години наговорила на социологију и усадила ми љубав према њој (посветио сам јој трећину свог живота, друге две фамилији и кафани). У међувремену су ми нарасле амбиције, али сам се тек после више од двадесет лета осмелио и покушавао и ја некога да „приведем“ социологији – нетрадиционалним приручницима (Ђорђевић, 1996, 2001; Ђорђевић, 2016, 2017, 2020) и монографијама (Ђорђевић, 2011, 2012; Ђорђевић, 2018, 2019; Ђорђевић и Тодоровић, 2020).
4. Прва књига која ми је рано ставила до знања да је грехота свести социологију на статистику, предрачун, варијабле и константе,²³ што се сада јасно показује по њу погубним – оболела је од квантификоманије. (То је најочигледније са истраживањем „короне каубоја вируса“: „Хипнотисан вагрометом статистике, човек се одједном трза на помисао да ова наизглед неоспорна слика нема – и да прикрива – суштину: болесно друштво, у којем је здравствена криза само један од симптома, под хитно треба обновити“ [Ramber, 2021:10]).
5. Прва књига која ме је упутила у правцу смештања социологије између науке и уметности – у Шушњићевом случају посебно књижевности – што тек сад поједини социолози потенцирају. Примерице, америчка тројка у уводу зборника радова *Social Theory Now* (2017), позивајући се на немачког социолога Волфа Лепенеса (Lepenies), закључује: „Социологија је подложна двострукој проби: мора да прође испит епистемолошког вредновања које налажу емпиријске науке, а истовремено да прође расуђивања о њеној естетској привлачности која је типична за уметност и хуманистичке науке“ (Benzecry, Krause, and Reed, 2017:6).
6. Прва књига која ме је подстакла да и сâм користим белетристику у социолошком раду, испомажем се мислима и изводи-ма из опуса проверених литерата. Но нема таквога међу до-маћим социолозима који се више него професор Ђура служи

²² Анотације о тим и осталим књигама Групе за социологију налазе се у хвале вредном издању: Стаменковић, Душан (прир.) 2021. *Каталог издања Филозофског факултета у Нишу (Анотација одабраних књига наставног особља 1971-2021)*. Ниш: Филозофски факултет.

²³ Чему се давно подсмевао академик Радомир Лукић – Иде Мара испод села 30 посто невесела, оштро критиковао и Ернесто Сабато (Sabato): „Корен ове грешке лежи у томе што нашом цивилизацијом влада квантитет, што је довело до тога да нам се чини да је једино стварно оно што се може квантификовати, а да је све остало само варљива илузија наших чула“ (Сабато, 2019:35).

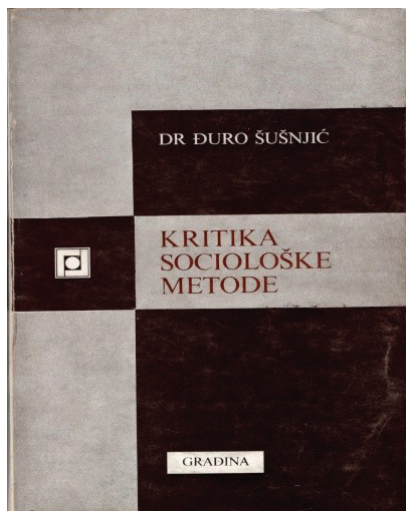
књижевношћу. Можда обојица дајемо за право ставу Слободана Владушића: „Књижевност увек боље види неке ствари од социологије или економије, зато што је потпунија, целовитија и зато што доноси доживљај света, а не само његово објашњење“ (Tasić, 2021:16).

7. Прва књига која ме је опоменула да, кад се почнем бавити науком, поведем рачуна о начину изражавања мисли. Не узима Шушњић даба у *Критици социолошке методе* за крилатицу Маркову мисао „У истину не спада само резултат, већ и пут до ње“. Он је оличење социолога са однегованим, сопственим стилем. Наспрам многих који загадише социолошки језик, уз то учинивши га нечитљивим и закучастим, и испољивши запањујуће сиромаштво, Ђурин се одликује животношћу текста, изражајним обиљем – који пут и извалама, тј. вицом, шалом и досетком²⁴ – без извештачених измишљотина, поштапалица и клишеа. Његов стил не повлађује читачима на начин који описује Драган Бабић: „Постоје писци који пишу за читаоце. Они знају колико људи прочита сваку њихову књигу, која ће бити њихова зарада и колико често морају да објављују да би остали рентабилни. Насупрот њих су писци који не размишљају о књижевности у контексту финансијског капитала, а међу њима су и они који не само да не пишу да би били допадљиви публици већ пишу да би изразили одређену идеју, не обазирјући се на број читалаца“ (Бабић, 2021:10).
8. Прва књига која ми је потпалила социолошку машту још пре читања *Социолошке имагинације*, макар само Шушњићевим позивањем на славну реченицу Рајта Милса (1964:156): „Поседовати свест о идеји друштвене структуре и њоме се разумно и са осећањем служити значи располагати способношћу установљавања таквих веза између веома разнородних амбијената. Бити у стању то урадити значи поседовати социолошку имагинацију.”
9. Прва књига која ме је саветовала како да се трудом развијем у *човека социологије*: „Човек социологије није неко ко живи у свету социологије, уместо у стварном свету. Напротив. Човек социологије је присутнији у реалном свету од тзв. ‘обичног’ човека управо зато што вештину тумачења примењује и на сам свет: зато човек социологије у свету не види само оно што је очигледно, већ има ту моћ да види и разуме и оно невидљиво или једва видљиво. Свет тако за њега постаје

²⁴ Иван Божић, историчар, преноси Милета Продановић (2011:2-3), саветовао је: „И да су у уметности, па и у науци, од изузетног значаја машта, духовитост и способност да се у тренутку када је то потребно буде врцав, на начин на који неће бити уштогљен.“

шума знакова који се тумаче и који га воде до многих тајни које нису све лепе, али их је лепо откривати. Тако живот постаје лепши, садржајнији, интензивнији и то није ствар новца који се има на рачуну, већ вештине тумачења којом је човек овладао уз помоћ социологије.“²⁵

10. Књига коју би требало што хитније наново објавити, и то без икаквих дотеривања, измена и допуна, то јест „накнадне памети“.

Слика 1: *Критика социолошке методе* (1973, корица)

Ух, умал да заборавим! Да не бих непотребно дуплирао посао, из стручног пера, од стране методолога Јасмине Петровић (2021:9), позајмљујем свежу анотацију *Критике социолошке методе* која је ушла у спомињани *Каталог издања Филозофског факултета у Нишу (Анотација одабраних књига наставног особља 1971-2021)* (Стаменковић, 2021), такође штампан уз педесетгодишњицу Филозофског факултета:

²⁵ Копија изричаја С. Владушића; једино је реч „књижевност“ замењена термином „социологија“: „Човек књижевности није неко ко живи у свету књижевности, уместо у стварном свету. Напротив. Човек књижевности је присутнији у реалном свету од тзв. 'обичног' човека управо зато што вештину тумачења примењује и на сам свет: зато човек књижевности у свету не види само оно што је очигледно, већ има ту моћ да види и разуме и оно невидљиво или једва видљиво. Свет тако за њега постаје шума знакова који се тумаче и који га воде до многих тајни које нису све лепе, али их је лепо откривати. Тако живот постаје лепши, садржајнији, интензивнији и то није ствар новца који се има на рачуну, већ вештине тумачења којом је човек овладао уз помоћ књижевности“ (Владушић, 2021:29-30).

„Шушњић, Ђуро (1973). *Критика социолошке методе. Увод у методологију друштвених наука.* Ниш: Градина, 319 стр., ISBN -

Уочавајући невелик број извора за изучавање методолошких проблема на српском језику, аутор књиге је, како наводи у Предговору, систематизовао и уобличио своја предавања студентима Универзитета у Нишу, с циљем да послуже као основно уџбеничко штиво. Полазно становиште за писање овог уџбеника, аутор одређује као марксистичко-хуманистичко и критичко, а методологију схвата као критику науке и научног метода. Текст књиге је организован у пет целина. Након што је одређен појам методологије (и то пре свега из етимолошког угла) и дефинисан предмет методологије кроз номиналну дефиницију (побрајање активности научника које изучава методологија), аутор се осврће на тешкоће испитивања друштвених појава. Указујући на сложеност и динамичност друштвених појава, њихову телеолошку природу и оптерећеност вредносним аспектом, аутор скреће пажњу на тешкоће регистравања, мерења и експериментисања у друштвеним наукама, покушавајући истовремено да истакне неке од основних логичко-епистемолошких одлика научног сазнања као и на разлике које у том смислу постоје у природним и друштвеним наукама. Треће поглавље тиче се разматрања неких од основних појмова неопходних за овладавање методологијом друштвених истраживања: социолошки детерминизам, научни закон, научна теорија и њене функције у истраживању, хипотеза и њене функције у истраживању, узрочност, корелације. У четвртом поглављу насловљеном *Различита схватања социолошког метода*, кратко су представљена тумачења метода у позитивистичкој, марксистичкој, функционалистичкој, структуралистичкој теорији и историзму, као и у Веберовој концепцији социологије. Књига завршава разматрањем истраживачких метода и техника: посматрање, интервју, анкета, анализа садржаја, експеримент, упоредни метод, социометрија, скалирање историографска метода и основне статистичке методе.

Анотирала: Јасмина Петровић.“

Посвете и гесла. Професор Ђуро је мајстор у одабиру великих мисли које је стављао на почетку књига или испред поглавља.

Посвете, већма написане члановима фамилије – од Вере до Оље, преко унука и синова, до оца, браће и сестара – и гесла преузета од умних мислилаца (К. Ф. фон Вајцекера, В. Игоа, К. Јасперса, М. Јурсенар, С. Ј. Леца, К. Маркса, Е. М. Ремарка, Ч. Тејлора...), па поунутрашњена, јер Шушњић није живео (нити живи) од туђег мишљења, примери су његовог дубоког убеђења: Истина, правда, доброта, лепота и светост живота јесу вредности које не губе на вредности када се деле међу људима. Које је излишно коментарисати.